

Dagligliv i Eidsberg rundt 1814

- med etterord om lokalsamfunnet av 1914

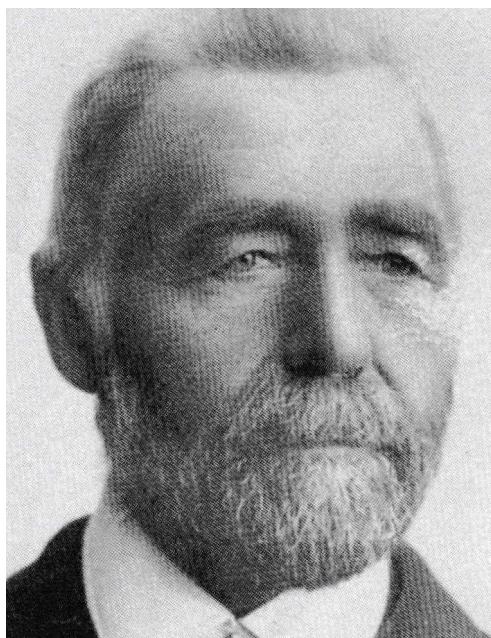
Denne beretningen er skrevet av Ole Mysen til 100-årsmerkingen i Eidsberg for grunnloven av 1814.
Beretningen har et etterskrift om livet i bygda p.t., i 1913. Ole var far til blant andre Anton H. Mysen og kjent for å være en kunnskapsrik og driftig mann. I mange år var han Eidsbergs største skatteyter, og ivrig med i bygdas styre og stell. Han var født i 1830 på Nordre Mysen. Faren, Hans Olsen, var født i 1792, og besteforeldrene rundt 1765. Ole hadde, gjennom oppveksten med foreldre og besteforeldre, sin skarpe hukommelse og livslange historieinteresse, grundig og godt overlevert kunnskap om leveforholdene i bygda i tiden rundt grunnlovsåret 1814. Vi ser av etterordet at han i en alder av 83 år, fremdeles var en skarp og reflektert deltaker i sin egen samtid. Han døde i 1924 og var sprek til det siste. Her er hva Ole forteller:

I tiden fra 1814 og utover var en eindom paa ca. 300 maal dyrket indmark anset for en meget stor bondegaard. Thi store arealer laa da udyrket.

Boforhold

Husene var i almindelighet smaa, tømret grovt og tækket med spon underst, næver i midten og torv øverst. Paneling var sjeldent, vinduer og ruter smaa, værelsene derfor ikke lyse.

Møblerne var simple og i almindelighet umalt. Der var ofte peis i to værel-

Ole Mysen.

ser, i kaaven (kammerset) undertiden en ovn opmurt av teglsten i en alens høide og derpaa ovnsrør –eller der stod en een-etasges malmovn, som lignet en fiskekasse, naar den settes paa kant. Spisebordet var firkantet, ofte dobbelt saa langt som bredt. Det skulde være hvitkurt til enhver tid. Det stod i et hjørne av værelset med fast langbænk ind til væggen og løsbænk foran. For enden mot væggen var høisædet med høisædes-tavlen over. Paa den var ofte malt et bibelsprog, eierens navn m.m. Kjøkkenet tjente til like som soveværelse for tjenerne. Der stod etagesenger, hvor gutterne laa i øverste, jenterne i nederste rum. Som senge-

klær benyttedes skindfælder gjort av saueskind, barket, med ulden paa. De rummet ofte meget uhumskhet; naar tøiet blev for plagsomt, blev fælden «hønnnet», dvs. at man la den på flate gulvet, tok et stort, glatt oksehorn (hønn) og gnudde fælden saa kraftig med det, at dyrene blev dræpt.

Klær

Klærne var hjemmegjorte. Man holdt sauier, saa der blev uld nok. Hadde husets kvinder en ledig stund, maatte rokken frem eller blev bindingen strikketøyet) tat i haand. Strømper og vaatter bandt de naturligvis selv. Man saa sjeldent en kvinde paa en vei en sognedag uten at hun bandt. Var de borte hos andre, sat de også der og bandt. Om vinteren holdt de paa til langt paa kvelden. Og mens rokken surret eller veven slog eller de rappe, øvede fingre handterte strikketøiet, sat mandfolkene hos og skavet bark til sauens eller laget sopelimer, eller stellet paa redskapen. Og saa gikk passiaren om løst og fast, om gammelt og nytt, om virkelig og uvirkelig, det sidste mest.

Barnene maatte holde lysestikkene (tyristikker), og lyse for de som arbeidet.

Man brukte i den tid aldri under-klær, eller fôrete klær eller ytterfrak. Der bruktes trøie, knæbukser, sko og sokker av vadmel, føret med strie. Skomageren hadde 12 skilling for at gjøre et par sko; han maatte selv tillave pluggen av lav, haard furumalm, den kaldes

skopinde. Alt sko- og laskegarn var hjemmespundet; mellemlagslagget mellem binde- og yttersaalen var av næver, hælene var almindelig beslaat med jern. Skrædderens arbeidsløn stod i forhold til skomagerens. Ofte maatte han gjøre

knapperne selv, dem han teljet av stikker og overtrak med tøi. Traad og knaphulgarn blev hjemmespundet, og kvinderne farvet selv uld, traad, garn og tøi.

Naar man upå vinteren var færdig med spindingen, hang en mængde garn-knipper rundt væggene i kjøkkenet; uld- og lingarn var gjerne bedre bevart, helst nedlaast et steds paa loftet. Paa vaarsiden før vevningen kunde begynde, blev garn og aske lagvis lagt i gryte og banket for at faa renset det. Men, selv om strien var bleket, var skjorten så skarp som en «hegle» og derfor lød ord-sproget, naar man skulde begynne paa et slemt arbeide: «Nu blir det at ta stri-skjorta og havrelefsa».

Tjenere og husmenn

Tjenerne var sparsommelige og arbeids-somme. I løn for aaret hadde de til en begyndelse bare klær. Først naar de hadde vist seg dyktige, kunde de faa optil to speciedaler pr. aar, og pikene dertil nogen alen strie eller lærred. Men allikevel hadde de fleste tjenerne lagt sig penger op og overflod av klær; thi de kjøpte intet og baade kone og pike satte sin ære i selv at ha tilvirket alle sine klær helt til hodetørklædet. I tide lappet de baade sko og klær, der var gjort av grovt, sterkt tøi og varte umaadelig længe.

Husmandsfolkene hadde det gjen-nemgaaende meget godt. Fra barndommen lærte de sine børn op til forskjellige arbeider; man kan trygt si, at der paa de fleste husmandspladser var en arbeids- og landbrugsskole. (Hans Høgaas under Jørgentvedt i Trøgstad kom i tjeneste paa Vandog i Eidsberg 8 aar gammel. Da han ekserserte som rekrut hadde han været tjenestedreng i

11 aar.) Husmændene var forpligtet til daglig arbeide «fremme» paa gaarden for 4 skilling vinter- og 8 sommers-dag, men saa stod avgiften for pladsen (hus, havn, ved, hestehjælp m.v.) i forhold dertil. I almindelighet var de velstands-folk.

Enhver nogenlunde velstaaende bonde hadde – ikke mindst etter den lære krig og uaar hadde git – sit egt *forraadskammer*, sin egen magasin-bod. De forskjellige kornvarer ble opbevart i stolpebodenes øverste etage, nedenunder stod melbøler og kar, salt- og sildtønden; paa veggen hang speceflesk, til dels meget gammelt, under loftlægget var kjøthækken med baade okse- og faarekjøt; i et hjørne stod brødbakken fuld av flatbrød i en høide op til 2–3 alen.

Hushold og vedlikehold

Man spiste 4 á 5 ganger om dagen: til frokost kl. ½ 6 vælling og flatbrød, til davre kl. 8 vælling med poteter, sild og havrebrød eller ølost med kjernemelkost og mysesmør; til middag kl. 12 havremelsgrøt med tykmelk og brød; til aftens kl. 18 poteter og duppe (tykmelk hvori litt fløte og salt) med en kop melk eller ølost til: til «kveldsmat» almindelig havremelsgrøt (av sammalt havre). Til «omskifte paa maten» bruktes ofte «søll»: melk med knust flatbrød, smørgaas, grynvelling, kjøtsuppe og speceflesk av og til. Øl av byg eller havremalt var meget almindelig især til alle høitider og om sommeren. Var der fremmede til bords bød man drikke av krus (kande med laak og hank). Nogen hadde sølvlaakka krus, de fleste hadde tinlaakka krus eller trækrus. Kruset gikk rundt fra mand til mand – fra høisædet av.

Som omskifte paa maten hadde man også ovnsbrød av sammalt rugmel, av og til tykmelk med rømme paa og flatbrød, mysesmør og kjernemelkost eller ramost; denne var tillavet som pultost, knadet i smaa kaker litt større enn en kavrings; deretter blev kakerne tørret. Av kakerne blev skaaret skiver og lagt paa flatbrødet, denne ramost var den deiligste ost man kunde tænke sig; god smak hadde den og gav god appetit. Den var derfor meget brukt i almindelig landhusholdning.

Naar man var færdig med vaar-slaat eller skur-aannen, skulde folkene ha aannegrøt, der kaltes rømmegrøt, fordi dertil var brukt saa meget fløte, at der la sig fedt paa grøten.

Dekketøiet var som møblerne, simple men sterke; thi skeer, tallerkner, koppar, fat og traug var alt av træ; det kunde hænde, naar man sat mange til bords, at optil fem kunde spise av ett fat.

Alle bøtter og spand var ogsaa gjort av træ av de såkalte kjørrelmakere. Til trækjørrel tok man helst fin myrgran og oppkubbet i passende længde etter kjørrelets høide og kløvet kubberne igjen i passende bredde; deretter blev de teljet med øks til tykkelsen blev passelig og saa tørket, før kjørrelet blev gjort i stand.

Brændevin blev meget brukt, ofte for meget. Der brændtes brendevin til salg paa flere gaarder i herredet. (Denne virksomhet blev stoppet paa landet, men i byerne eller i det store drives det endnu, hvilket gir utseende av, at smaafolks virksomhet skulde stoppes til fordel for de store og ikke for at stoppe brændevinsdrik.)

Tjære til vognsmørelse og skomakerbruk blev brændt av tyristubber og

Kirkegaden, Mysen.

Kirkegaden i Mysen fra 1910, med kirkespiret til Metodistkirken i bakgrunnen til venstre, og Kaupang til høyre.

yrstop av furu. Kul til smidning blev brændt paa hver gaard.

Hvis den i peisen i asken nedgravede ild var slukket om natten, og fyrtøi ikke hadde tilstede, maatte man gaa til nærmeste grande og «laane varme», enten glør i en gryte eller ild i en sammentullet linfille. Man var snar i vendingen paa slike turer, og derfor lød ordspraaget: «Skal du laane varme da?» – naar en kom innom en anden og paa spørsmaal om at bie litt svarte, at det hadde han ikke tid til.

Fyrtøi bestod av en liten fyrtonde av størrelse som et gaaseegg med flat bund; i den laa noget ildfængende stof; derover holdt man en flint, som man slog paa med ildstalet, saa gnisterne falt ned i tønden og antændte stoffet; derav blev igjen svovelstikken tændt, og saa hadde man ilden. Svovelstikken var tynd, av træ, dobbelt saa lang og tre ganger saa bred som en fyrstikke.

De tømrede vægger var indvendig meget mørke, nesten sorte av røk og

ælde; i dagligværelset blev gulvet nesten aldrig vasket. Lampelys var omtrent ukjendt, man hadde lys fra peisens ild og lysestikken, som enten blev sat i lysepaalen eller holdt, oftest av et barn. Formlys var en raritet, men vas-lys bruktes meget. Ved støpningen fyldte man en kjerne eller en høi, smal holk med kokende vand, paa det tømtes braanet, varm talg til øverste rand; saa tok man fem eller seks tillavede lyseveker og trædde dem ind paa en rundteljet pinde (lysetein), hvorefter de blev dyppet ned i talgen og hængt fra sig paa to staurer.

Husdyrhold og avlinger

Til oplysning i fjøset kveld og morgen bruktes «tyrihelle»: man hadde en flat sten liggende paa et bord over vandrkarret og paa stenen var lagt tyristikker, paa enkelte steder blev brændende tyristikker sat i væggen, mens fóringen foregikk. Tyrihelle blev ogsaa brukt paa laaven, naar man tresket otte (tidlig,

før morgenlysningen). At uthusene ikke oftere brandt op, kan formentlig tilskrives den omstendighet, at de ikke var assurert; forresten var lyset fra tyristikkene, som aldrig spraket, temmelig farefrit.

Fjærkreavlen var ubetydelig, hønseholdet ganske litet, gjæs sjeldent se, kalkuner aldrig.

Straks uthaa sommeren skaffet man sig to smaagriser, og de fik leve til neste aars jul (overføddinger). Svine-racen var simpel, med lange, grove ben, tynd krop og opstaaende ryg, tyk svor og meget grov bust. Der var da god tid paa skomakerbust.

Slakningen foregikk ca. 3 uker før jul. En gris blev tat til husholdningen, en til salg. Gjennemsnitsvægten paa en 1½ aars gammel gris var omtrent 22 bismer-pund (1 bismerpund = ca. 6 kg), prisen pr. bismerpund henved 4 mark, kjøtpri-sen ¼ billigere.

Kuprisen var fra 8 til 12 spd. Paa en større gaard var besætningen i alminnelighet 8 à 9 kuer, 1 okse, 3-4 sauер. Prisen paa hester heller ikke stor. Det hændte, man kjøpte tjenestedyktig dragonhest for 20 spd. Kornprisene var lave uten i uaar eller krigstilfælde (Det fore-kom ikke saa sjeldent før 1814. En mand fra Eidsberg berettes det om, at han i alt hadde tjent som dragon i 21 aar og været utkommandert 13 ganger i anled-ning krigstilfælder, hvorav dog mange, da det «ikke gikk til nogen virkelighet»).

Fôret var meget næringsløst, gjødse-len tør og haard. Melkeutbyttet derfor ringe om vinteren; i slipningstiden var kuerne ofte saa svake, at de maatte hjelpes op, naar de hadde lagt sig. Melken blev om vinteren opbevaret i et skap i kjøkkenet, om sommeren i en saakaldt

melkebod i kjøkkengangen. Den blev ofte staaende, til fløten «bar skjeg», og melkeboden var sort av fluer.

Man begynte i alminnelighet ikke at slaa engen før 1 måned efter St. Hans. Den blev slaat med haandkraft, med lja (ljaa). En god slaattekær kunde greie over tre maal om dagen.

Kornet blev skaaret med sigd; flinke karer kunne skjære op til to maal pr. dag. Betaling for skur av eet maal havre var 12 skilling og kost. Alt korn blev træsket med haandkraft, med et redskap som hadde forskjellige navn (sluren, sliuren, prilen). Det bestod af en rund, to alen lang, een tomme tyk bjærkestok, som man holdt i (handvølen) og en litt kortere, tykkere end handvølen oventil og nedentil 2½ tomme tyk i den an-den ende, som slaget mot kornbandet skulde falde med (slagvølen). Disse dele var sammenføjet med en dobbelt skindrem, der igjen var ombundet med en vidje (kørrevidje). Under træskingen slengte man ved handvølen slagvølen op og lot den med stor kraft falde ned paa kornbandene paa laavegulvet. To mand kunde en vinterdag ved dagslys treske over tre tønder havre, slagene falt saa fort som i sagte marsjtakt.

Efter træskingen begynte malingen av de forskjellige kornsorger, til man hadde nok til langt uthaa vaaren, samtidig bakes op flatbrød for hele aaret. Omtrent samtidig begynte en lykkelig, men stakket tid for de to griser og een okse. De skulde gjødes til jul. Jo nærmere man kom denne høitid, desto travlere fik kvindfolkene det. Der skulde vaskes, bakes, slaktes, støpes lys, brygges øl, en byrise maatte frasiggiøres o.s.v.

oytider og selskapeligheter

'ulaftens høitidelighet begynte, da man i ed fem-tiden fik mørju (mørje) tillaget av rug-flatbrød opbløtt i varmt «sø» (av kjødsuppe) og opblandet med fett. Til kvelds var det almindelig stek med poteter og kaal, suppe eller grynvelling. Der var saa øl, brændevin og mat i overflod en åtte dagers tid; drikkevarene adde man «paa dunk». Juledag skulde alle, som hadde anledning, til kirke, og da viste det sig ofte, at mange hadde forsyt sig vel av husets goder. Julen varte til 13nde dags kveld. Da skulde Helligtrekongers lys, tre lys, sammenklemt nederst, adskilt opad, brænde.

Gjester i bondebryllup maatte ha med sig i en stor kurv, «fønn» – en gave bestaaende av smør, rugkaker og enten et sukkerbrød eller en gjestebudsost okt av nysilt melk.

I bryllupet, som varte 3–4 dager, blev man bevertet godt, hadde det lystig med skjempt, spil, drik og dans. Den første kveld maatte alle som kunde, danse med bruden, da var glæden paa det høieste, og skytterne skjøt saa det undret for hende. Alle gjester maatte med i kirken; paa veien dit red skytterne foran og skjøt for hver gaard toget passerte, og ved kirken. Musikanter spilte hele veien og ved inngangen til kirken, Efter vielsen ofret brudeparet til prest og klokker. I kirken og den 1ste dag skulde bruden, hvis hun ikke hadde hat løsbarn, bære sølvkrone og brede silkebaand av forskjellig farve. De følgende dage bar hun en simplere dragt. Hun forestod da matlagningen og skulde vise mand og gjester, at hun forstod sig paa den ting.

Den sidste ret mat, som blev git i bryllupet, var grøt. Naar den blev baaret til

bords, sa gjerne kjøgemesteren: «Naa kommer futen – naa blir alle utsagte!»

Begravelsen varte kun en dag. Naar liktoget kom til kirkegaarden, stod spader ferdige rundt graven. Thi følget skulde selv kaste graven igjen. Efter jordfæstelsen gikk man ind i kirken. Og saa dro hele følget tilbake til sørgehuset, hvor der blev spist og drukket til langt ut paa nat. Ved «smaafolk-begravelser» tok man fortæringen før reisen til kirke; man tok da med sig mat og brændevin, som blev sat ind etsteds, hvor man efter begravelsen samledes for atter at spise og drikke en stund; dette kaltes at «drikke efter»; naar det var slut, drog enhver hjem til sit og ikke til sørgehuset.

Skikker, tro og overtro

Mange skikker sto i forbindelse med overtro, og nogen eksempler skal gives her:

Naar ildsmelet (elds-melet) var utbrændt paa peisen om kvelden, sattes spjeldet for peisen og «varmen blev karret»: et hul blev gravet i asken helt inde ved peisens mur; deri pakket man glørne og la aske over, for at ilden skulde holde sig natten over; derefter la man glo-sleven over askehaugen og sa sagte: I Jesu navn! Og gjorde samtidig en haandbevægelse indover, antagelig var dette en levning fra den katolske tid, en korsbetegnelse, som i dette tilfælde skulde bevare mot utbrud av ild om natten.

Naar et barn var født, kom en engel og tilsa det god eller tung skjebne, eftersom lykken var til.

Snart efter fødselen maatte der settes en hue med sølvspænde paa barnets hode. Thi hadde ikke barnet faat sølv paa, kunde nissen (nissemor) komme

og ta det og gi tilbake et andet uten forstand (bytte-barn, bytting). Et barn maatte ikke spise egg før det var saa gammelt, at det kunde si egg. Naar en kvinde hadde født et barn, maatte hun ikke «gaa bort» til andre, før hun hadde været «atti kirke» (efter avtale med presten møtte hun ham en søndag i kirkesvalen, efter at almuen var kommet ind i kirken, og der talte og bad presten for hende) Denne forsiktigheitsregel maatte hun iagtta, om hun vilde ansees for en ærbar kvinde. (Denne skikk var meget gammel, helt fra den katolske tid. En av de katolske presters indtægter var 1/2 pund smør for innargang – honorar for barselkoners indledning i kirken, A.C. Bang p. 191.)

Hadde man set eller trodd at se eller høre spøkelser, maatte man ikke tale til nogen, før man hadde holdt ild over hodet. Melk maatte ikke bortgis eller paa anden maate bringes ut av huset, før der var holdt ild over den. Var egg lagt i redet til en gaas, maatte der «fyres over» dem, før gaasen kunde begynne rugingen. Det var farlig, om nogen sa: «Kors, for al den melk e.l. du har»; thi da tapte kuerne i melkeydelsen. Var et husdyr blit magtstjalet ved ondschap eller troldskap, maatte det faa «motstól» for at faa kræfter igjen. Motstól kaldtes det som var stjalet og igjen «stjalet tilbake» av eieren, løsøregjendomme, som man kunde skave eller skjære noget av og saa indkna i deig e.l. og gi dyret.

En almindelig forsiktigheitsregel før man gikk i vand for at bade var at stikke kniv eller andet staal i vandet. Det sikret mot ulykke.

Det var især om vinterkvelden, naar inde-arbeidet samlet alle husfællene

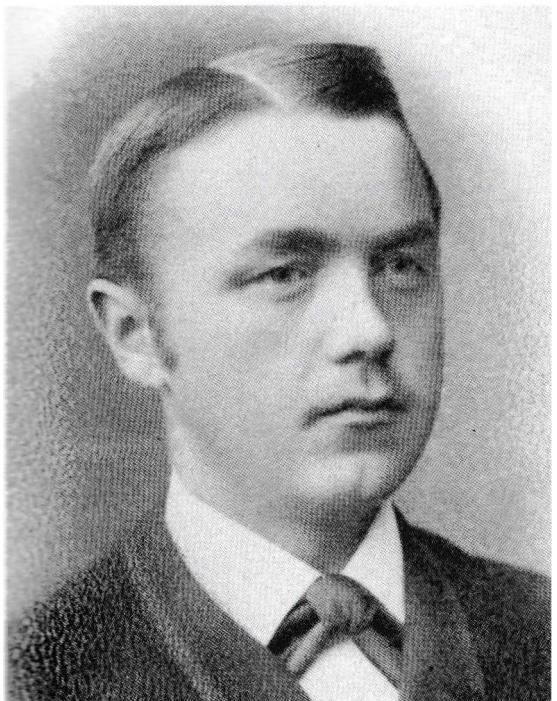
om peisens ild, at alt slikt som stod i forbindelse med overtro og overnaturlige ting i det hele blev drøftet og de enkelte tilfælder berettet, baade om spøkelser og nisser og nøkker, om kirkegaardens og gravenes farer, om gravhaugerne og alle de penger, som laa gjemt i jorden fra ufredens tider, om «pikkestikken» som pikket i haanden, naar stikken kom over det sted i jorden eller haugen hvor pengene laa o.s.v. Især naar fremmede arbeidere eller haandverkere, de som vanket meget omkring, var tilstede, blev slik noget ofte samtale-emnet. Det var nemlig skikken, at baade skomaker, skrædder, smed og snekker kom i huset hos vedkommende og utførte paa stedet det arbeide, som ønskedes utført.

Kirkesøkningen var god, folket gudfrygtig, prestestillingen høit agtet, set op til. I almindelighet lærte man selv barna at læse. Skoleundervisningen besørget for øvrig omgangsskole-lærerne, som med sine bokkasser vandret fra gaard til gaard, grænd til grænd og underviste, saan en uke paa hvert sted – væsentlig i religion og en smule skriving og regning. Deres løn var ubetydelig, kost og logi fik de frit; de slap militærtjeneste. Sin utdannelse hadde de faat hos presten (lesning, skriving, regning. Som bekjendt, begynte Ivar Aasen paa den maate.)

Etterskrift om Ole Mysens samtid rundt 1914

I vore dage har livet paa gaardene, arbeidsmaaten, adspredelsene faat et andet præg.

Vi som læser om forholdene i de svundne tider, vi forestiller os, at man den gang levet mer for hverandre, at

Anton Hamil Mysen, født 1861.

– ilværelsen gled roligere hen og at folk den gang var nøisommere, men ogsaa meget mer tilfredse end vi er. Det er ikke den uro, det jag i luften, ikke den sjæring i sindene som nu, da storindustriens rivende utvikling og kommunikationernes utrolige fremgang har bragt verdens larm og tummel ind i de før saa stille, rolige bygder. Hertil kommer den vending, utviklingen i politisk og social henseende har tat og som har skapt motsætninger, der var det gamle samfund fremmed.

Maskinenes seiersgang har overflødigjort meget arbeidshjelp, men den lettere adgang til arbeide paa fabrikkene, ved anlæggene, gjør det vanskelig nok for landmannen at faa hjælp til det som trengs. Og lønnen er dyr. En flink sveitser paa en større gaard tjener nu mer end en edsvoren fuldmæktig. Av fremstillingen om jordbruket,

fædriften, husfliden vil det sees, at vore dagers driftsmaate utelukker mange av de sysler, som ga saa meget av dagliglivet i fortiden sit præg. Vi har nu verken tid eller raad til at forarbeide klær, redskaper m.v. selv.

Husene som bygges er lysere, rummeligere, men styggere end forfædrenes. Sansen for at bygge pent er dessværre endnu lite utviklet. «Stilen» gaar overalt igjen: den firkantede kasse og en utbygning foran. (Knut Hamsuns Benoni bygger sig hus. «Jeg er blit saa offerdig, at jeg vil ha reist mig et skur her», sa han, «et aldeles bedrøvelig reisverk», sa han. – Maleren fattet ingenting. Et Skur? – Folk kaller det for «veranda» sa Benoni og vendte sig bort.)

De store, prægtige uthuser, fjøs og stalde, som efterhaanden har reist sig rundt om paa de betydelige gaarde, vidner om en rigtigere opfatning av hensynet til dyrene og nyttien for en selv, at disse trives. Springvannsledningen har avhjulpet vandhentingens besværligheter og lang tid vil vel ikke gaa hen, før det elektriske lys har gjort lygterne overflødige, de som i sin tid avløste lysestikkerne.

De gamle skikke forsvinder. De forenes ikke med vore dagers opfatninger.

Den overhændige drukkenskap som skjemmet saa mange selskapelige sammenkomster i gamle dage, er det slut med. Drukkenskap forekommer nok endnu, men ikke længer som ueftergivelig betingelse for et vellykket julelag, en passende brudeferd eller en anstendig begravelse. Tidligere er nævnt det mørke billede herredstyret i sin uttalelse av 6te april 1847 gir av tilstanden. I 1855 søkte foged Jørstad at faa i stand en «forening til sedelighetens

fremme særlig til assistanse for politiet ved auktioner og dels til forebyggelse av ulovlig brændevinshandel og slagsmaal». – Det ser dog ikke ut til, at denne forening vandt synderlig tilslutning trods sit smukke formaal. Eidsbergingenene fra den tid hadde ord paa sig for at være svære til at drikke og slaass. Helt til slutningen av forrige aarhundrede viser forhørsprotokollerne en særdeles hyppig gjentakelse av det samme: Drik og slagsmaal.

Særlig de siste 15 aar er en paatagelig bedring indtraadt. Overstadiig beruselse paa jernbanen – en meget hyppig foreteelse før – ved begravelser, brylluper o.l. forekommer ikke ofte nu. Selv i julen, som før blev indledet og avsluttet med stor umaatelighet i drik, er tilstanden nu en helt anden. Avholdssaken har virket til det gode og selvagtelsen er vokset. Det er ikke længer et karstykke, men ansees for en skam at beruse sig til overmaal.

Vel forekommer, især blandt ungdommen, endnu adskillig drukkenskap. Særlig med lørdagsaftentogene føres meget brændevin ind i bygden. Det hentes av angjeldende på stationen og blir som oftest drukket op der eller i nærheten derav. Leven og ulyd og alskens raa sport følger saa efter.

Ungdommens adspredelser for øvrig har været her som andetsteds: dans, leik, helst i skytterhusene eller paa plasser som fra gammel tid er blit søkt som særlig egnet til møtesteder, saaledes veiene omkring kirkerne. Hurvegata ved hovedkirken (av bruket Hurva, av Huseby, navnet kommer av hurv, uordnet masse) har f.eks. været en meget yndet tumlelass for ungdom med trækspil, mundharmonikaer o.l. – et

rent kurland. Deltakere fra Skiptvedt (Skjedve) har også indfundet sig her. Færgen ved Grønsund har i tidens løp mangen en lørdags- og søndagskveld sat overunge mænd med faste erotiske forsætter. Ynglingerne i Eidsberg har – paa grund av denne traditionelle fart over Glommen – hat et økenavn paa sine rivaler hinsides elven. De kaldte dem «kraaka». Dette avstedkom for 12 aar siden et sammenstøt, som her maa berettes: En søndagskveld senhøstes 1901 kom syv raske unge mænd fra Skjedve over elven. Ved kirken traf de en flok gutter og jenter. Idet de passerete, lød en røst fra Eidsbergflokken: «D'er daa'lig me' poteter fer kraaka i kveld!» Det virket som en gnist i en krutt-tønde. Der blev straks blaast til kamp. Skjedvingenes seier var fuldstendig: Efter en kort, men avgjørende batalje blev modstanderne slaat paa vild flugt, efterladende een halvdød yngling paa valplassen. Kampen fik efterspil i forhørs- og meddomsretten. Alle skjedvinger fik mulkt og den sterkeste av dem maatte med 20 dagers fængsel paa vand og brød sone for sin haardhændte deltagelse i striden.

En meget yndet adspredelse yder auktionerne. Endvidere jerbanestationerne søndagskvelden. Næsten alle voksne jenter og gutter har cykkel.

Saa cykler de til «stasjon», glaner paa toget og træffer sammen. Ved station er ogsaa oftest underholdning av en eller anden art, kinematograf, skytebane, fester, basarer eller møter.

Sans for aandelige sysle er for lite utviklet. Der læses for lidet, naar undtas avertismenterne i lokalaviserne; de studeres med megen nøiaktighet.

O. Mysen